

Глобализация и неравенство във футбола

Свободно движение на работни крака

Слави Т. СЛАВОВ*

ИЛЮСТРАЦИЯ: SHUTTERSTOCK

И

Икономистите имат репутацията на сериозни и скучни хора, които често използват фрази като брутен вътрешен продукт и дефицит по текущата сметка. Затова е освежаващо да прочетем скорошно изследване на Бранко Миланович, икономист в Световната банка, според което от футбола може да се научи много за глобализацията в съвременния свят.

Футболът е най-глобализиран спорт. През последните 15-20 години във футбола са премахнати почти всички ограничения върху свободното движение на висококвалифицирана работна ръка (крака е може би по-точно). Хипотезите на Миланович са няколко. Първо, възможността най-добрите футболисти от различни страни да се съберат и да играят заедно в един клуб повишава значително качеството на футболната игра.

Второ, в резултат наблюдаваме все по-висока концентрация на талант в най-добрите клубове по света. Паралелно нараства и неравенството между клубните отбори. Трето, в същото време глобализацията намалява неравенството между националните отбори на отделните страни. Според Миланович това става, защото футболистите от по-слабите страни получават въз-

можността да играят в чужбина и да се учат от по-добрите си съотборници там.

Свободното движение на хора и конкуренцията

Миланович тества хипотезите си чрез статистически анализ на исторически данни за Шампионската лига и световните първенства по футбол. В Шампионската лига (бившата Купа на европейските шампиони) наблюдаваме все по-голяма концентрация на най-добрите отбори. Така например през периода 1957-1962 общо 30 различни клуба успяват да се класират до четвърфиналите на турнира (теоретичният максимум за 5-годишен период е 40 отбора, а минимумът е 8 отбора). Това число остава горе-долу постоянно до средата на 80-те години, след което започва да спада и

Възможността най-добрите футболисти от различни страни да се съберат и играят заедно в един клуб повишава значително качеството на футболната игра.

достига до едва 21 отбора за периода 2002-2007 г. Именно в края на 80-те години започва засилването на глобализацията във футбола.

В същото време неравенството между отделните отбори на световните първенства намалява. Головата разлика между победители и победени в мачовете на световни първенства намалява непрекъснато. Това според автора е индикатор, че отделните отбори са с все по-изравнени възможности помежду си, въпреки че броят на страничните участници се е удвоил (от 16 на 32) през последните 30 години. Головата разлика между победители и победени намалява особено драматично в мачовете с директно елиминирани (четвърфинали и т.н.). Аномалии като класирането на Турция и Южна Корея на полуфиналите през 2002 г. се случват почти на всяко световно първенство. Да не забравяме и за европейската титла на Гърция през 2004 г. В Шампионската лига подобни чудеса вече почти не стават. Според Миланович те продължават да се случват в световните и европейските първенства, защото най-добрите турски и гръцки футболисти играят в чуждестранни отбори, където се учат от най-добрите.

Икономически модели във футбола

Главният извод на Миланович е, че във футбола наблюдаваме съвместното съществуване на два икономически модела. В клубния футбол доминира свободният пазар, който води както до по-качествени мачове, така и до повече неравенство. В европейските и световните първенства доминира модел, който е много по-малко пазарен и комерсиален. Свободното движение на играчи е силно ограничено от ФИФА - всеки футболист има право да играе в един-единствен национален отбор през цялата си кариера. Според Миланович по този начин ползите от футболната глобализация се преразпределят и част от тези ползи достига страните - износители на футболни таланти. По-вечето от най-добрите бразилски футболисти играят в клубове извън родината си, но все пак те играят и в бразилския национален отбор. Така и Бразилия печели нещо от процеса на „изтичане на футболни мозъци“.

Целта на изследването на Миланович не е футболът. Анализът му дотук е само „извеждащ пас“ към истинската му цел: глобализацията и неравенството извън спорта. Според автора аналогите са няколко. Първо,

също както във футбола през последните 20 години наблюдаваме все по-свободно движение на висококвалифицирана работна ръка, основно от по-бедните към по-богатите страни. Второ, това повишава ефективността и растежа на световната икономика, защото талантливите специалисти получават възможността да работят в екип с други като тях, както и да се учат от по-добрите. Трето, също както в клубния футбол ползите от по-високата ефективност се разпределят неравно и според Миланович несправедливо. Затова според него трябва да има глобални институции (по подобие на ФИФА), които да преразпределят тези ползи. Миланович предлага висококвалифицираните емигранти (компютърни програмисти, лекари, инженери, учени) да бъдат заставяни да се връщат и да работят в родните си страни (тоест да играят за националния отбор) за една година на всеки пет. По този начин ползите от изтичането на мозъци ще бъдат преразпределени по-справедливо.

Аналогията с футбола е интересна. Идете на Миланович са оригинални. И все пак в стремежа си да отбележи гол Миланович подсича грубо два основополагащи принципа на икономическата наука. Един такъв принцип е този на доброволната размяна. Най-добрите футболисти избират да играят в националните отбори на своите страни доброволно. Те са мотивирани да го сторят от чувство за национална чест, а също и от парични премии, рекламни договори и възможността да бъдат забелязани и привлечени от по-добър клубен отбор. За разлика от футбола Миланович не предлага никакви стимули, които да привлекат висококвалифицираните емигранти доброволно да се завърнат и да работят в родните си страни. Той предлага те да бъдат принудени да го сторят.

Друг важен принцип, който изследването на Миланович нарушава, е, че основната мерна единица в икономическия анализ е отделният човек, а не държавата. Според Миланович глобализацията намалява благосъстоянието на страните - износители на футболни таланти. Той отдели много по-малко внимание на факта, че футболистите от бедни държави, които отиват да играят в чужбина, получават както справедлива награда за труда и таланта си, така и възможността да се учат от най-добрите. Глобализацията очевидно повишава тяхното благосъстояние. Мълчаливото допускане на Миланович е, че един футболист е собственик на страната, в която се е родил. Дори и това да е така във футбола, много малко икономисти биха приложили същия принцип в други сфери на живота. ■ К

*Слави Т. Славов е асистент по икономика в Pomona College, САЩ. Миланович, Бранко.

***"Globalization and Goals: Does Soccer Show the Way?" Review of International Political Economy, 12 (2005): 829-850.